

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

(1911 - 1993)

"Ανθρωπος ὥσει χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ· ὥσει ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει κατὰ τὸν προφητάνακτα ψαλμῶδδ (Ψαλμ. 102, 15), ἀφοῦ ἡ ἀδυσώπητη "Ατρωπος τοῦ θανάτου παραμονεύει νὰ κόψῃ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μας καὶ *vitaе summa brevis spem nos vetat incohare longam* (Hor. Carm. I, 4, 15).

Καὶ εἶναι σύντομη ἡ ζωὴ καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ τρέφωμε πολὺ μακρὲς ἐλπίδες, ὅπως γράφει ὁ μεγάλος Ρωμαῖος λυρικός, ἔστω κι ἂν ζήσῃ κανεὶς τὰ 82 καὶ κάτι χρόνια τοῦ Ὁμότιμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κωνσταντίνου Νεοκλέους Ἡλιοπούλου, τὴν ἀπώλεια τοῦ ὁποίου θρηνοῦν ἡ οἰκογένειά του, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι, οἱ μαθητές του καὶ ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἐπὶ πολλὰ χρόνια ὑπῆρξε βοηθός, Ὑφηγητής, Τακτικὸς Καθηγητής καὶ Κοσμήτωρ κατὰ τὸ διάστημα 1973-1974. Ἐκ μέρους τοῦ Τμήματος Φιλολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἀπευθύνω σήμερα αὐτὸν τὸν ὕστατο χαιρετισμὸ στὴν ὑψηλόκορμη δρῦς πού ξαφνικὸς τῇ γκρέμισε ἄνεμος στὶς 17 Ἀπριλίου 1993, ἀνήμερα Μεγάλου Σάββατο.

Γεννημένος στὸ Στρέφι τῆς Ἡλείας στὶς 30 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1911, ἔμαθε τὰ στοιχειώδη γράμματα στὴ γενέτειρά του ἀπὸ τὸν παπᾶ καὶ δάσκαλο συγχρόνως πατέρα του, ἐνῶ στὸν Πύργο τελείωσε τὸ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Γυμνάσιο. Τὸ 1928 πέτυχε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπ' τὴν ὁποία πῆρε τὸ πτυχίό του τὸ 1933 μὲ βαθμὸν ἀλίαν καλῶς». Τὸ ἐπόμενο ἔτος δίδαξε στὴν Ἰδιωτικὴ Μέση Ἐκπαίδευση στὸν Πειραιᾶ.

Τὸ 1935 ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, ἐκτιμώντας τὶς ικανότητες καὶ τὴν ἐργατικότητα του, τὸν διώρισε βοηθὸ ἐπὶ τριετῇ θητείᾳ στὸ Γλωσσολογικὸ Σπουδαστήριό τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐνῶ τὸ 1936 μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Καθηγητοῦ Ἀναγνωστόπουλου ὁ Ἡλιόπουλος ὑπῆχθη ὑπὸ τὸν Διευθυντὴ τοῦ Φιλολογικοῦ Σπουδαστηρίου, τὸ λατινιστὴ Καθηγητὴ Ἑρρίκο Σκάσση. Καὶ στὰ δύο σπουδαστήρια εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὴ βιβλιογραφία τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσας. Πολλὰ μάλιστα δελτία, ἰδίως τοῦ

δευτέρου σπουδαστηρίου, εἶναι γραμμένα μὲ τὰ ὠραῖα, στρογγυλά καὶ εὐανάγνωστα γράμματα τοῦ καὶ συντεταγμένα μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια καὶ ἀκριβεία.

Ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε νὰ διδάσκη στὴν Ἰδιωτικὴ Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν, τὸ 1938 κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δευτέρας τριετίας τοῦ ὡς βοηθὸς γράφτηκε καὶ παρακολούθησε μαθήματα καὶ στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ τότε δὲν ἐπιτρεπόταν τρίτη τριετία στὴ θέση τοῦ βοηθοῦ, ἀποδέχτηκε διορισμὸ στὴ Δημόσια Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν καὶ ὑπηρέτησε ἀρχικὰ στὸ Γυμνάσιο Γαστοῦνης, ἔπειτα δὲ σὲ διάφορα δημόσια σχολεῖα στὴν Πάτρα καὶ στὴν Ἀθήνα.

Ἀκούραστος, ἐπίμονος καὶ μελετηρὸς κατάρθωσε νὰ συγγράψῃ τὸ 1944 μέσα στὴν ἐχθρικὴ κατοχὴ τὴ διδακτορικὴ του διατριβὴ μὲ θέμα «Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Ἡλείας», μὲ τὴν ὁποία ἀναγορεύτηκε διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μὲ βαθμὸν «ἄριστα». Πολλὲς ἄλλες ἐργασίες τοῦ ἀναφέρονται ἐπίσης στὴν Ἡλεία καὶ μαρτυροῦν τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ γιὰ τὴ γενέθλια γῆ.

Τὸ 1945, ὑπηρετώντας στὴν Πάτρα, γνώρισε καὶ νυμφεύθηκε τὴν ἐξαίρετη καὶ ἀγαπημένη του σύζυγον Μπέττη (Ἀναστασία Κανελλοπούλου), ἡ ὁποία τοῦ συμπαραστάθηκε μὲ ἀφοσίωσιν ἐπὶ 48 χρόνια καὶ τὸν βοήθησε ἔτσι νὰ συνεχίσῃ ἀπερίσπαστος μέχρι τὴν τελευταία του μέρα τίς προσφιλεῖς του ἐπιστημονικὰς ἐργασίας. Μαζί της ἀπέκτησε 3 ἐκλεκτὰ παιδιὰ, τὴν Εἰρήνην, τὸ Νεοκλῆ καὶ τὸν Ἀνδρέα, ποὺ εἶναι ἤδη ὅλα ὥριμοι ἐπιστήμονες.

Τὸ 1946, μετατεθεὶς στὴν Ἀθήνα, πέτυχε σὲ διαγωνισμὸ γιὰ θέση συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀλλὰ τὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν δὲν ἐνέκρινε τὴ μετάταξίν του στὴν Ἀκαδημία.

Μεταξὺ 1952 καὶ 1955 μετεκπαιδεύτηκε μὲ ὑποτροφία τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως στὸ Παρίσι, ὅπου παρακολούθησε ἐπιφανεῖς Καθηγητὰς (ὅπως τοὺς Boyancé, Grimal, Boulanger, Perret, Lejeune, Chantraine, Jeanmaire κ.ἄ.), ἀσχολούμενος ἰδιαίτερα μὲ τὴν ἔρευνα σὲ θέματα τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας καὶ προετοιμάζοντας τὴν ἐπὶ ὑψηλὰς διατριβὴν του μὲ θέμα «Τὸ μυθικὸ στοιχεῖο στὸν Τίβουλλο», γιὰ τὴν ὁποία ἔκαμε δύο πρόδρομες ἀνακοινώσεις, ποὺ ἐπαινέθηκαν ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ καθηγητὰς του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαναν μέλος τῆς Société des Études Latines τῶν Παρισίων.

Τὸ 1955 ἀναγορεύτηκε Ὑφηγητὴς καὶ τὸ 1956 ἔγινε Ἐντεταλμένος Ὑφηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐνῶ στὴ Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν προήχθη σὲ Γυμνασιάρχην καὶ Λυκειαρχήν, ἐπρώτευσεν δὲ τὸ 1964 στὶς ἐξετάσεις γιὰ Γενικοὺς Ἐπιθεωρητὰς. Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξύ ἐξελέγη Τακτικὸς Καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιον καὶ παραιτηθεὶς ἀπὸ τὴ Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν ἀφοσιώθηκε στὰ πανεπιστημιακὰ καθήκοντα.

Ἐπὶ μία πενταετία δίδαξε καὶ στὸ Διδασκαλεῖον Μέσης Ἐπαίδευσιν,

ἐνῶ ἐξελέγη καὶ ἐξηρμάτισε Κοσμήτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τὸ 1973-1974, ὅπως προαναφέρθηκε.

Ὡς δάσκαλος ὁ Κωνσταντῖνος Ἡλιοπούλος —καὶ ὁ ὁμιλῶν τὸν εἶχε καθηγητὴ ἐπὶ δεκαετία περίπου συνολικὰ στὴ Μέση καὶ στὴν Ἀνωτάτῃ Ἐκπαίδευση —ἦταν ἐπιβλητικός, συστηματικός, ἀπαιτητικός καὶ πολὺ αὐστηρός. Ἀλλὰ ἔτσι μᾶς υποχρέωνε νὰ διαβάζουμε καὶ νὰ μάθουμε, ἐνῶ ἡ μετέπειτα ἐπιείκεια καὶ οἱ «διευκολύνσεις» δὲν χρειάζεται νὰ τονίσω σὲ τί πελάγη ἀγραμματωσύνης ἐβύθισαν τὴν παιδεία μας.

Ὡς ἐπιστήμων καὶ ἐρευνητὴς ὁ Κωνσταντῖνος Ἡλιοπούλος ἦταν μεθοδικός, συστηματικός, ἐπίμονος καὶ ἀκαταπόνητος, ἐξήταζε δὲ τὰ θέματά του μὲ εὐρὺ πνεῦμα καὶ μὲ γνώση τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας. Ὁ κύκλος τῶν διαφερόντων του ἦταν πολὺ εὐρύς, ἀνάλογος πρὸς τὶς σπουδὲς καὶ τὶς γνώσεις του: λατινικὴ φιλολογία, γλωσσολογία, λαογραφία, θεολογία, ἱστορικὰ καὶ νομικὰ θέματα.

Ἀπὸ τὶς 110 περίπου ποικίλου περιεχομένου καὶ θεματικῆς ἐπιστημονικῆς του ἐργασίες περιοριζόμαστε ἐδῶ στὸ νὰ μνημονεύσουμε τὰ βιβλία-πραγματεῖες του γιὰ τὶς παρομοιώσεις στὴν Αἰνεΐαδα τοῦ Βεργιλίου («Αἱ παρομοιώσεις ἐν τῇ Αἰνεΐαδι τοῦ Βεργιλίου», ἐν Ἀθήναις 1951), τὸ μυθικὸ στοιχεῖο στὸν Τιβούλλο («Τὸ μυθικὸν στοιχεῖον ἐν ταῖς ἐλεγείαις τοῦ Τιβούλλου καὶ τῷ *Corpus Tibullianum*», ἐν Ἀθήναις 1954), τὰ Βουκολικὰ τοῦ Βεργιλίου («Ποπλίου Βεργιλίου Μάρωνος ἔργα I. Βουκολικὰ (I, II)»..., ἐν Ἀθήναις 1957 καὶ III, IV, V, ἐν Ἀθήναις 1960 καὶ 1964 (ἀνατ.), τὰ «Στοιχεῖα Λατινικῆς Γραμματολογίας», (Ἀθῆναι 1961), τὴν πολιτικὴ τῆς Ρώμης στοὺς λατίνους συγγραφεῖς («Ἡ πολιτικὴ τῆς Ρώμης εἰς τοὺς Λατίνους συγγραφεῖς καὶ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις αὐτῶν», ἐν Ἀθήναις 1974), τὴ ρωμαϊκὴ συνείδηση τοῦ Τίτου Λιβίου («Ἡ ρωμαϊκὴ συνείδησις τοῦ Τίτου Λιβίου», ΕΕΦΣΠΑ τόμ. ΚΔ'. (1973-1974) καὶ τὴ δίκη τοῦ Χριστοῦ («Ἡ δίκη τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν *Εὐαγγελίων* καὶ τῆς *Ἐπιστήμης*», ἐν Ἀθήναις 1984).

Παράλληλα ἐτόίμασε γιὰ τοὺς φοιτητές του πολλὰς χρήσιμες σημειώσεις μὲ εἰσαγωγή, κείμενο καὶ μετάφραση σὲ πολλὰ ἔργα ἢ ἀποσπάσματα τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Βεργιλίου, τοῦ Τίτου Λιβίου, τοῦ Ταχίτου, τοῦ Ὁρατίου, τοῦ Σενέκα, τοῦ Τερεντίου, τοῦ Περσίου, τοῦ Λουκανοῦ, τοῦ Σουητωνίου. Ἦταν πραγματικὰ χαλκέντερος.

Ἀλλὰ ὁ Κωνσταντῖνος Ἡλιοπούλος δὲν περιοριζόταν μόνο στὴ διδασκαλία καὶ στὴ συγγραφὴ. Βοηθοῦσε τοὺς μαθητές του, τοὺς ἔδινε θέματα καὶ βιβλιογραφία, ἐπέβλεπε τὶς ἐργασίες τους. Συμμετεῖχε σὲ ἐπιστημονικὲς καὶ κοινωφελεῖς ἑταιρεῖες, ἐνδιαφερόταν γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα καὶ ὑποστήριζε μὲ παρρησία τὰ ἐλληνοχριστιανικὰ ἰδεώδη, τὰ ὁποῖα θεωροῦσε ὡς τὸ μόνο ἀσφαλὲς θεμέλιο τῆς κοινωνίας.

‘Ως τελευταῖο μεγάλο δεῖγμα τῆς ἀγάπης του γιὰ τὴ γενέτειρά του τὴν ‘Ηλεία, γιὰ τὴν ὁποία ἀφιέρωσε σημαντικὸ μέρος τῆς ἐρευνητικῆς του δραστηριότητος, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ πρωτοβουλία του τὸ 1981 γιὰ τὴν ἱδρυση τῆς ‘Εταιρείας ‘Ηλεκκῶν Μελετῶν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε Πρόεδρος. Οἱ ὀγκῶδεις τόμοι τῆς ‘Επετηρίδος τῆς ‘Εταιρείας αὐτῆς μαρτυροῦν τὴ συνεχὴ καὶ ἀκατάπῳνητὴ ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τοῦ Κωνσταντίνου ‘Ηλιοπούλου. Πλείονα βιογραφικὰ στοιχεῖα καὶ πλήρη κατάλογο τῶν δημοσιευμάτων του βρίσκει κανεῖς στὸν Δ’ τόμο τῆς ‘Επετηρίδος τῆς ‘Εταιρείας ‘Ηλεκκῶν Μελετῶν, ἐν ‘Αθῆναις 1986, σελίδες 13-53.

Αὐτὴ εἶναι ἐν συντομίᾳ ἡ σκιαγράφηση τοῦ βίου τοῦ προκειμένου νεκροῦ. ‘Ως ἄνθρωπος προσέφερε πρῶτα στὴν κοινωνία μιὰ ἐπιτυχημένη οἰκογένεια καὶ ὕστερα ἀγωνίστηκε, ὅπου καὶ ὅπως μποροῦσε, γιὰ τὴ βελτίωση αὐτῆς τῆς κοινωνίας καὶ γιὰ τὰ ἑλληνοχριστιανικὰ ιδεώδη. ‘Ως δάσκαλος ἐδίδαξε πολ-λὲς χιλιάδες μαθητῶν καὶ καθηγητῶν, ποὺ θὰ θυμοῦνται ὅτι ἀπὸ αὐτὸν ἔμαθαν γράμματα. Τέλος ὡς ἐπιστήμων, ὁ ὁποῖος ἐργάσθηκε ἀσταμάτητα ἐπὶ 57 ἔτη, ἄφησε πίσω του σημαντικὸ ἔργο μὲ ἀποκορύφωμα τοὺς ὀγκῶδεις τόμους τῆς ‘Επετηρίδος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ τῆς ‘Εταιρείας ‘Ηλεκκῶν μελετῶν, ποὺ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του καὶ γιὰ τοὺς ὁποῖους θὰ μποροῦσε ἴσως, ἂν αὐτὴ τὴ στιγμή εἶχε φωνή, νὰ πῇ τὸ ὀρατιανό:

Exegi monumentum aere perennius (Carm. III, 30,1).

‘Εκ μέρους τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ‘Αθηνῶν ἐκφράζω τὴ θλίψη τῶν συναδέλφων γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ παλαίου Καθηγητοῦ καὶ δασκάλου τῶν περισσοτέρων ἀπὸ ἐμᾶς, συλλυποῦμαι τοὺς οἰκείους του καὶ ἐκφράζω τὴ βεβαιότητα ὅτι ἡ προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος θὰ μένη πάντα στὴ μνήμη μας.

Καλὸ κατευόδιο, δάσκαλε, στὸ μακρυνὸ καὶ χωρὶς ἐπιστροφή ταξίδι, ποὺ εἶναι κοινὴ μοῖρα τῶν θνητῶν καὶ ὅλοι μιὰ μέρα ὀφείλομε νὰ ἀναλάβωμε! Καὶ ἂς εἶναι ἐλαφρὸ τὸ ἀττικὸ χῶμα, ποὺ θὰ σκεπάσῃ τὸ σκῆνωμά σου!